

ปัจจัยเสี่ยงและลักษณะทางคลินิกของภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากเส้นเลือดโป่งพองและไม่ใช้เส้นเลือดโป่งพอง

สมิทธิ์ เกิดสินธุ์ (พ.บ.) พิมล เลหาหะวีร์ (ภ.บ.) มินชิตา จุฑาธิปไตย (พท.บ.)
และ วราภรณ์ แดงสุวรรณ (วท.บ.)

ศูนย์แพทยศาสตรศึกษาชั้นคลินิก โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จังหวัดตาก ประเทศไทย

บทคัดย่อ

บทนำ ภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นเป็นภาวะฉุกเฉินที่พบบ่อย และมีอัตราการเสียชีวิตสูง จำเป็นต้องให้การรักษาอย่างถูกต้องและรวดเร็ว

วัตถุประสงค์ เพื่อหาปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์กับภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากเส้นเลือดโป่งพองและไม่ใช้สาเหตุจากเส้นเลือดโป่งพอง

วิธีการศึกษา เป็นการศึกษาแบบย้อนหลัง ในผู้ป่วยโรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ได้รับการวินิจฉัยภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้น เป็นระยะเวลา 1 ปี โดยศึกษาจากประวัติทางการแพทย์ อาการ อาการแสดง และผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการแล้วนำมาวิเคราะห์

ผลการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง 171 คน เป็นสาเหตุจากเส้นเลือดโป่งพอง ร้อยละ 12.8 ไม่ใช้สาเหตุจากเส้นเลือดโป่งพอง ร้อยละ 87.2 ปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์กับสาเหตุเส้นเลือดโป่งพอง ได้แก่ ประวัติการดื่มแอลกอฮอล์ ประวัติเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากสาเหตุเส้นเลือดโป่งพอง อาเจียนเป็นเลือด การสวนล้างกระเพาะอาหารผ่านสายสวนทางจมูกแล้วได้เป็นเลือดสด ความดันโลหิตต่ำ ตับแข็ง ท้องมาน เกล็ดเลือดต่ำ ระดับ AST, ALT, total bilirubin สูง และ อัตราส่วน albumin ต่อ globulin ต่ำ และกลุ่มที่ไม่ใช้เส้นเลือดโป่งพอง ได้แก่ ประวัติการใช้ยาแก้แอสเปอที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ และยาต้านเกล็ดเลือด

สรุป ข้อค้นพบใหม่ของการศึกษานี้คือ ปัจจัยประวัติการใช้ยาแก้แอสเปอที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ และ อัตราส่วน albumin ต่อ globulin ต่ำ ที่สามารถใช้แยกสาเหตุของภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้น และช่วยให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ เลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้น เส้นเลือดโป่งพอง ไม่ใช้เส้นเลือดโป่งพอง

ผู้นิพนธ์ที่รับผิดชอบ

สมิทธิ์ เกิดสินธุ์

ศูนย์แพทยศาสตรศึกษาชั้นคลินิก โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

E-mail: Research.taksin@hotmail.com

วันที่รับบทความ : มีนาคม 2562

วันที่ตอบรับบทความ : ตุลาคม 2562

Clinical risk factors of variceal or non-variceal upper gastrointestinal bleeding

---

Smith Kerdsin (M.D.), Pimol Laohawee (Pharm.D.), Minchita Juthathippatai (B.ATM.) and Waraporn dangsuwan (B.Sci.)

Somdejphrajaotaksinmaharaj Medical Education Center, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

Abstract

Background Upper gastrointestinal bleeding (UGIB) is the most common gastroenterological emergency and is correlated with a high mortality rate.

Objective To study the risk factors associated with variceal or non-variceal causes of upper gastrointestinal bleeding.

Methodology This retrospective study (over a 1-year period) took place at the Somdejphrajaotaksinmaharaj Hospital, and reviewed patients with a medical history of signs & symptoms (as well as laboratory findings) consistent with UGIB.

Result Of the 171 patients presenting UGIB, 12.8% had variceal bleeding, while 87.2% presented non-variceal bleeding. Factors associated with non-variceal bleeding included: alcohol consumption, a history of variceal bleeding, hematemesis, NG lavages confirming bleeding, hypotension (BP<90/60), cirrhosis, ascites, thrombocytopenia, high AST, ALT with total bilirubin levels, as well as a low Albumin/globulin ratio. Factors associated with non variceal bleeding included a history of NSAID and antiplatelet use.

Conclusion This study revealed a new factors associated with variceal bleeding: a low Albumin/globulin ratio. This factors can be addressed by secondary hospitals. Therefore, patients can receive their primary treatment before being referred to a specialized center, resulting in an overall decrease in patient mortality rate.

Keywords Upper gastrointestinal bleeding (UGIB), Variceal bleeding, Non-variceal bleeding, Rick factors

Corresponding author Smith Kerdsin
Somdejphrajaotaksinmaharaj Hospital Medical Education Center
Naresuan University, Phitsanulok, Thailand
E-mail: Research.taksin@hotmail.com

Recive Date : March 2019

Accepted Date : October 2019

บทนำ

ภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้น เป็นภาวะฉุกเฉินของระบบทางเดินอาหารที่พบบ่อย โดยพบอัตราการเสียชีวิตร้อยละ 3-14 และไม่ลดลงในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา^{1,2} ในสหรัฐอเมริกาพบอัตราเสียชีวิตอยู่ที่ร้อยละ 7-10 ขณะที่ข้อมูลในประเทศไทย พบว่ามีอัตราการเสียชีวิตสูงถึงร้อยละ 10-15³ และสูงขึ้นเป็นร้อยละ 35 ในผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลที่มีโรคทางอายุรกรรมอื่นๆ ร่วมด้วย⁴ โดยมักเสียชีวิตในช่วงแรกที่มาโรงพยาบาล ดังนั้นผู้ป่วยกลุ่มนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการรักษาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเหมาะสม

สาเหตุของภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้น สามารถแยกออกเป็น 2 สาเหตุหลัก คือ ภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นสาเหตุจากเส้นเลือดโป่งพองและไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพอง ซึ่งแนวทางการรักษาภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นในต่างประเทศและในประเทศไทย กรณีที่สงสัยสาเหตุจากเส้นเลือดโป่งพอง จะให้ยาในกลุ่มที่มีผลต่อระบบหลอดเลือด (vasoactive agent) เช่น somatostatin, octreotide เป็นต้น ซึ่งพบว่าช่วยลดภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นได้ร้อยละ 70 - 80 และลดอัตราการเสียชีวิตลง^{11,14} กรณีที่สงสัยว่าสาเหตุไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพอง จะรักษาด้วยยากลุ่ม proton pump inhibitor (PPI)^{5,6} ซึ่งจะช่วยลดระดับความรุนแรงของแผลในระบบทางเดินอาหารและลดอัตราการส่องกล้องทางเดินอาหารส่วนต้นเพื่อทำการรักษาต่อไป^{5,6,15-17}

การวินิจฉัยและรักษาจะใช้การส่องกล้องระบบทางเดินอาหารส่วนต้นเป็นวิธีการมาตรฐาน⁵⁻¹¹ แต่เนื่องจากในหลายๆ โรงพยาบาล รวมทั้งโรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ไม่สามารถส่องกล้องระบบทางเดินอาหารส่วนต้นได้ทันทีทุกราย จึงจำเป็นต้องรักษาด้วยยาก่อนทำการส่องกล้องระบบทางเดินอาหาร การวินิจฉัยเพื่อแยกสาเหตุของภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นก่อนที่จะได้รับการส่องกล้อง

ระบบทางเดินอาหาร จึงมีความสำคัญอย่างมาก ดังนั้นหากสามารถหาปัจจัยเสี่ยงเพื่อใช้แยกสาเหตุของภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นได้อย่างชัดเจน จะช่วยให้สามารถเลือกใช้ยารักษาเบื้องต้นได้อย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อหาปัจจัยเสี่ยงและอาการทางคลินิกที่สัมพันธ์กับภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นเพื่อแยกสาเหตุจากเส้นเลือดโป่งพองและไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพอง

นิยามศัพท์

ภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้น (upper gastrointestinal bleeding, UGIB) หมายถึงภาวะเลือดออกในทางเดินอาหารส่วนต้นที่ตำแหน่งสูงกว่า ligament of treitz ประกอบด้วยหลอดเลือดอาหาร กระเพาะอาหาร และลำไส้เล็กส่วนดูโอดินัม ผู้ป่วยจะมาด้วยอาการ อาเจียนเป็นเลือด (hematemesis), NG lavage เป็น coffee ground หรือถ่ายดำ (melena)

เส้นเลือดโป่งพอง (variceal bleeding) ได้แก่ rupture esophageal or gastric varices, portal hypertensive gastropathy

ไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพอง (non-variceal bleeding) ได้แก่ peptic ulcer, erosive gastritis, tumors, reflux esophagitis, Mallory-Weiss syndrome, Dieulafoy's lesion และ angiodysplasia

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยมีรูปแบบการศึกษาย้อนหลัง (retrospective study) มีวิธีการศึกษาดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ กลุ่มผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้น ที่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จังหวัดตาก

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัย ภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้น ที่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จังหวัดตาก ระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561 ถึง 31 มกราคม 2562 ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป และได้รับการส่องกล้องระบบทางเดินอาหารส่วนต้น (esophagogastroduodenoscopy, EGD) จำนวน 181 คน และส่วนเกณฑ์ในการคัดออก คือ ผู้ป่วยที่มีภาวะเลือดออกจากสาเหตุอื่นที่ไม่ใช่เลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้น จำนวน 10 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้ป่วยที่เข้าร่วมการศึกษา จำนวน 171 ราย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เก็บรวบรวมข้อมูลผู้ป่วยจากแฟ้มประวัติผู้ป่วย ประกอบไปด้วยข้อมูล 3 ส่วน ได้แก่

2.1 Demographic data and medical history of patients ประกอบด้วย เพศ อายุ ประวัติการดื่มแอลกอฮอล์ ประวัติเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากสาเหตุเส้นเลือดโป่งพองมาก่อน ประวัติเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากสาเหตุไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพองมาก่อน ประวัติการใช้ยาแก้อักเสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ ยาสเตียรอยด์ ยาต้านเกร็ดเลือด ยาต้านการแข็งตัวของเลือดและการติดเชื้อเชื้อเฮลิโคแบคเตอร์ ไพโลไร

2.2 Clinical parameters of patients ประกอบด้วย melena, hematochezia, hematemesis, coffee-ground, red blood, arterial hypotension, systolic blood pressure (mmHg), tachycardia, cirrhosis, ascites, hepatic encephalopathy และ sign of cirrhosis

2.3 Laboratory data of patients ประกอบด้วย hemoglobin for male, hemoglobin for female, platelet count, international normalized ratio (INR), prothrombin time (Sec), blood urea nitrogen (BUN) (mg/dl), creatinine

(mg/dl), aspartate transaminase (AST) (U/L), alanine aminotransferase (ALT) (U/L), total bilirubin (mg/dl), alkaline phosphatase (ALP) (U/L) และ albumin/globulin ratio

งานวิจัยนี้ ได้ผ่านการพิจารณาและรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เลขที่โครงการ 2/2562

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) แสดงถึงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ป่วยและประวัติทางการแพทย์ และสถิติเชิงอนุมาน (inference statistic) ได้แก่ chi-square, fisher exact และ independent t-test หรือ Mann Whitney U ในการเปรียบเทียบข้อมูลในกลุ่มผู้ป่วยที่มีภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากสาเหตุเส้นเลือดโป่งพองและไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพอง เพื่อหาความสัมพันธ์ของปัจจัยเสี่ยงของภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากสาเหตุเส้นเลือดโป่งพองและไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพองซึ่งกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และค่า p-value ≤ 0.05

ผลการวิจัย

จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 171 คน กลุ่ม เป็นสาเหตุจากเส้นเลือดโป่งพองจำนวน 22 ราย (ร้อยละ 12.8) และไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพองจำนวน 149 ราย (ร้อยละ 87.2) โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ผลการศึกษาปัจจัยเสี่ยงด้านข้อมูลผู้ป่วยและประวัติทางการแพทย์ พบว่าปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์กับภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากเส้นเลือดโป่งพองมากกว่ากลุ่มไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ กลุ่มอายุน้อยกว่า 60 ปี ร้อยละ 63.6 ($p = 0.037$) มีประวัติดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 72.7 ($p = 0.038$), เคยมีประวัติเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากเส้นเลือดโป่งพอง (history of variceal

UGIB) ร้อยละ 31.8 ($p < 0.001$) ปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์ 47.7 ($p = 0.037$), มีประวัติการใช้ยาแก้แสบที่ไม่ใช่
กับภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้น ในกลุ่มไม่ใช่ สเตียรอยด์ ร้อยละ 50.3 ($p = 0.015$), มีประวัติการ
เส้นเลือดโป่งพองมากกว่า กลุ่มเส้นเลือดโป่งพองอย่าง ใช้ยาต้านเกล็ดเลือด ร้อยละ 22.8 ($p = 0.047$)
มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่กลุ่มอายุ 60-79 ปี ร้อยละ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ลักษณะและประวัติทางการแพทย์ของผู้ป่วย ที่มีภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจาก
เส้นเลือดโป่งพองและไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพอง

ลักษณะและประวัติทางการแพทย์	Variceal UGIB (N=22) จำนวน (ร้อยละ)	Non-variceal UGIB (N=149) จำนวน (ร้อยละ)	<i>p-value</i>
เพศ			0.310*
- ชาย	17 (77.3)	99 (66.4)	
- หญิง	5 (22.7)	50 (33.6)	
อายุ			0.037*
- น้อยกว่า 60 ปี	14 (63.6)	57 (38.3)	
- 60-79 ปี	8 (36.4)	71 (47.7)	
- 80 ปี ขึ้นไป	0	21 (14.1)	
Alcohol consumption			0.038*
- ไม่มี	6 (27.3)	76 (51.0)	
- มี	16 (72.7)	73 (49.0)	
History of variceal UGIB			< 0.001*
- ไม่มี	15 (68.2)	144 (96.6)	
- มี	7 (31.8)	5 (3.4)	
History of non-variceal UGIB			0.910*
- ไม่มี	18 (81.8)	124 (83.2)	
- มี	4 (18.2)	25 (16.8)	
Use of NSAIDs			0.015*
- ไม่มี	17 (77.3)	74 (49.7)	
- มี	5 (22.7)	75 (50.3)	
Use of Steroid			0.954*
- ไม่มี	19 (86.4)	128 (85.9)	
- มี	3 (13.6)	21 (14.1)	
Use of antiplatelet			0.047*
- ไม่มี	21 (95.5)	115 (77.2)	
- มี	1 (4.5)	34 (22.8)	
Use of anticoagulants			0.374**
- ไม่มี	22 (100)	142 (95.3)	
- มี	0 (0)	7 (4.7)	
H. pylori infection			0.573**
- ไม่มี	22 (100)	145 (97.3)	
- มี	0 (0)	4 (2.7)	
History of ulcer			0.684*
- ไม่มี	20 (90.9)	131 (87.9)	
- มี	2 (9.1)	18 (12.1)	

*chi-square test, **fisher exact test

ผลการศึกษาข้อมูลปัจจัยเสี่ยงด้านอาการ และอาการแสดง พบว่าปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์กับภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากสาเหตุเส้นเลือดโป่งพองมากกว่าไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อาการอาเจียนเป็นเลือด (hematemesis) ร้อยละ 81.8 (p = 0.015), การสวนล้างกระเพาะอาหาร ผ่านสายสวนทางจมูก เป็นเลือดสด ร้อยละ 59.1 (p = 0.002) มีความดันโลหิตต่ำ (BP<90/60 mmHg) ร้อยละ 31.8 (p = 0.038) มีภาวะตับแข็ง (cirrhosis) ร้อยละ 72.7 (p < 0.001), มีน้ำในช่องท้อง (ascites) ร้อยละ 13.6 (p < 0.001) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 อาการและอาการแสดงในผู้ป่วยที่มีภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากเส้นเลือดโป่งพอง และไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพอง

อาการและอาการแสดง	Variceal UGIB (N=22) จำนวน (ร้อยละ)	Non-variceal UGIB (N=149) จำนวน (ร้อยละ)	p-value*
Melena			0.626
- ไม่มี	7 (31.8)	40 (26.8)	
- มี	15 (68.2)	109 (73.2)	
Hematochezia			0.294
- ไม่มี	21 (95.5)	131 (87.9)	
- มี	1 (4.5)	18 (12.1)	
Hematemesis			0.015
- ไม่มี	4 (18.2)	68 (45.6)	
- มี	18 (81.8)	81 (54.4)	
Coffee-ground			0.912
- ไม่มี	14 (63.6)	93 (62.4)	
- มี	8 (36.4)	56 (37.6)	
Red blood			0.002
- ไม่มี	9 (40.9)	110 (73.8)	
- มี	13 (59.1)	39 (26.2)	
Arterial hypotension			0.038
- ไม่มี	15 (68.2)	123 (82.6)	
- มี	7 (31.8)	26 (17.4)	
Systolic Blood Pressure (mmHg)			0.051
- 100-109	4 (18.2)	35 (23.5)	
- 90-99	4 (18.2)	17 (11.4)	
- น้อยกว่า 90	7 (31.8)	18 (12.1)	
Tachycardia			0.865
- ไม่มี	14 (63.6)	92 (61.7)	
- มี	8 (36.4)	57 (38.3)	
Cirrhosis			< 0.001
- ไม่มี	6 (27.3)	140 (94.0)	
- มี	16 (72.7)	9 (6.0)	
Ascites			< 0.001
- ไม่มี	19 (86.4)	148 (99.3)	
- มี	3 (13.6)	1 (0.7)	
Hepatic encephalopathy			-
- ไม่มี	22 (100)	149 (100)	
- มี	0	0	

*chi-square test

ผลการศึกษาปัจจัยเสี่ยงด้านผลทางห้องปฏิบัติการ พบว่าปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์กับภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากเส้นเลือดโป่งพอง มากกว่ากลุ่มไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ภาวะเกล็ดเลือดต่ำ ($< 150,000 \text{ cell/mm}^3$) ร้อยละ 72.7 ($p < 0.001$), elevated AST ($\geq 37 \text{ unit/l}$) ร้อยละ 88.9 ($p < 0.001$), elevated ALT ($\geq 42 \text{ unit/l}$) ร้อยละ 36.8 ($p = 0.02$), elevated total bilirubin ($\geq 1.2 \text{ mg/dl}$) ร้อยละ 58.8 ($p < 0.001$), low albumin/globulin (< 1) ร้อยละ 72.2 ($p < 0.001$) (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 3 ค่ากลางของการตรวจทางห้องปฏิบัติการในผู้ป่วยที่มีภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากเส้นเลือดโป่งพองและไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพอง

Variable	Patient (n=171)	UGIB		p-value
		Variceal (n=22)	Non - variceal (n=149)	
Hemoglobin (g/dl)	8.40±2.81	7.97±1.70	8.47±2.94	0.450*
Hematocrit (%)	25.34±8.13	23.78±4.90	25.57±8.50	0.337*
Platelet (cells/mm^3)	218,545±108,030	116,090±38,018	234,307.69±106,716	$< 0.001^*$
INR	0.94 (0.84; 1.08)	1.07 (0.99; 1.30)	0.92 (0.83; 1.04)	$< 0.001^{**}$
Prothrombin time (sec)	12.2 (11; 14.1)	13.95 (12.9; 16.68)	12 (10.9; 13.5)	$< 0.001^{**}$
BUN (mg/dl)	35.00 (20.6; 52.05)	30.60 (22.9; 35.4)	36.40 (20.50; 54.65)	0.185**
Creatinine (mg/dl)	1.03 (0.83; 1.45)	1.105 (0.81; 1.28)	1.03 (0.83; 1.48)	0.690**
AST (U/l)	24 (16.6; 50)	50 (38.8; 123)	22 (16; 41.33)	$< 0.001^{**}$
ALT (U/l)	18.1 (11.65; 31.8)	35 (26.4; 51.9)	17.9 (11; 28)	$< 0.001^{**}$
TB (mg/dl)	0.46 (0.26; 1.17)	1.75 (0.55; 3.54)	0.41 (0.25; 0.90)	$< 0.001^{**}$
ALP (U/l)	75 (53; 99)	112 (73; 171)	71.5 (51; 94.25)	0.003**
Albumin/globulin ratio	1.13 (± 0.36)	0.84±0.27	1.18±0.34	$< 0.001^*$

median (25;75 percentile)

*t - student test, **Mann - Whitney test. UGIB: Upper gastrointestinal bleeding

ตารางที่ 4 ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ

ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ	Variceal UGIB จำนวน (ร้อยละ)	Non-variceal UGIB จำนวน (ร้อยละ)	<i>p-value</i>
Hemoglobin for male			
>12.5 mg/dL	0 (0)	10 (10.6)	0.351**
≤ 12.5 mg/dL	17 (100)	84 (89.4)	
Hemoglobin for female			
> 11.5 mg/dL	0 (0)	7 (14.3)	0.970**
≤ 11.5 mg/dL	5 (100)	42 (85.7)	
Platelet			
≥ 150,000 cells/mm ³	6 (27.3)	111 (77.6)	< 0.001*
< 150,000 cells/mm ³	16 (72.7)	32 (22.4)	
INR			
≥ 1.2	6 (33.3)	21 (17.2)	0.106*
< 1.2	12 (66.7)	101 (82.8)	
Prothrombin time			
≥16 Sec	5 (27.8)	16 (13.1)	0.104*
<16 Sec	13 (72.2)	106 (86.9)	
BUN			
≤ 50 mg/dl	19 (90.5)	97 (71.3)	0.063*
> 50 mg/dl	2 (9.5)	39 (28.7)	
Creatinine			
< 1.2 mg/dl	11 (50)	76 (55.5)	0.632*
≥ 1.2 mg/dl	11 (50)	61 (44.5)	
AST			
< 37 Unit/l	2 (11.1)	87 (71.3)	< 0.001*
≥ 37 Unit/l	16 (88.9)	35 (28.7)	
ALT			
< 42 Unit/l	12 (63.2)	103 (85.1)	0.02*
≥ 42 Unit/l	7 (36.8)	18 (14.9)	
Total bilirubin			
< 1.2 mg/dl	7 (41.2)	95 (81.9)	< 0.001*
≥ 1.2 mg/dl	10 (58.8)	21 (18.1)	

ตารางที่ 4 (ต่อ) ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ

ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ	Variceal UGIB จำนวน (ร้อยละ)	Non-variceal UGIB จำนวน (ร้อยละ)	p-value
ALP			
≤ 306 unit/l	17 (89.5)	119 (97.5)	0.077*
> 306 unit/l	2 (10.5)	3 (2.5)	
albumin/globulin ratio			
≥ 1	5 (27.8)	84 (75)	< 0.001*
< 1	13 (72.2)	28 (25)	

* chi - square test, ** fisher's exact test

วิจารณ์

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นสาเหตุจากเส้นเลือดโป่งพอง และไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพองส่วนใหญ่เป็นเพศชาย สาเหตุจากเส้นเลือดโป่งพอง สัมพันธ์กับประวัติการดื่มแอลกอฮอล์ ประวัติเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากเส้นเลือดโป่งพองมาก่อน อาเจียนเป็นเลือด NG lavage เป็น red blood ภาวะตับแข็ง Ascites¹⁹⁻²² ความดันโลหิตต่ำ (BP<90/60 mmHg) ภาวะเกล็ดเลือดต่ำ ระดับ AST, ALT, total bilirubin ที่สูงขึ้น^{18,20-22} และอัตราส่วน albumin ต่อ globulin ต่ำ ซึ่ง ascites ภาวะเกล็ดเลือดต่ำ ระดับ AST, ALT, total bilirubin ที่สูงขึ้น และอัตราส่วน albumin ต่อ globulin ต่ำ มีความสัมพันธ์กับภาวะตับแข็ง เมื่อผู้ป่วยมีภาวะตับแข็ง ความต้านทานของเนื้อตับจะ ทำให้ความดันของหลอดเลือดดำของตับสูงขึ้น ทำให้เกิด esophageal varices และ gastric varices ส่งผลให้เกิดภาวะเลือดออกในทางเดินอาหารส่วนต้นจากเส้นเลือดโป่งพองตามมา²³ นอกจากนี้ผู้ป่วยโรคตับแข็ง ตับจะสร้าง albumin ลดลง ร่วมกับมีการเสีย albumin มาในช่องท้องจากภาวะ ascites ทำให้เกิดภาวะ hypoalbuminemia ในทางตรงข้ามผู้ป่วยโรคตับแข็งมักมี serum globulin สูงขึ้นเชื่อว่า อาจเกิด

จากมี transient bacteremia ดังนั้น จึงพบ reverse albumin/globulin ratio ได้²⁴ การศึกษานี้พบปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ ที่สามารถตรวจได้ง่ายตั้งแต่ระดับโรงพยาบาลชุมชน คือผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการอัตราส่วน albumin ต่อ globulin มาใช้ในการวินิจฉัยคัดกรองผู้ป่วยที่มีภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นสาเหตุจากเส้นเลือดโป่งพอง ซึ่งจะมีประโยชน์ในการเลือกใช้ยาเบื้องต้น ช่วยในการลำดับความเร่งด่วนของภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากเส้นเลือดโป่งพองในการส่งต่อเพื่อส่งกล้องทางเดินอาหารส่วนต้น

สำหรับกลุ่มผู้ป่วยที่มีภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากสาเหตุที่ไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพอง พบว่ามีความสัมพันธ์กับประวัติการใช้ยาแก้แสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ และประวัติการใช้ยาต้านเกล็ดเลือด²⁰ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดแผลในกระเพาะอาหาร และเลือดออกในทางเดินอาหารส่วนต้นที่ไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพอง^{3,9-10} ดังนั้นการนำประวัติการใช้ยาแก้แสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ และการใช้ยาต้านเกล็ดเลือด มาใช้ในการวินิจฉัยผู้ป่วยที่มีภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นที่เกิดจากสาเหตุที่ไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพอง มีประโยชน์ในการเลือกใช้ยาเบื้องต้น และช่วยในการลำดับความเร่งด่วนของภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นในการส่งต่อ

เพื่อส่องกล้องทางเดินอาหารส่วนต้นได้เช่นเดียวกัน ในขณะที่ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ อาการถ่ายเป็นเลือดสด, NG lavage เป็น coffee - ground และความดันโลหิตขณะหัวใจบีบตัวของทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการศึกษานี้มีจำนวนน้อยกว่า²⁰⁻²² ส่งผลให้ทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้

สรุป

ปัจจัยเสี่ยง ได้แก่ ประวัติการดื่มแอลกอฮอล์ ประวัติเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากเส้นเลือดโป่งพองมาก่อน อาเจียนเป็นเลือด NG lavage เป็น red blood ภาวะตับแข็ง ascites ความดันโลหิตต่ำ ภาวะเกล็ดเลือดต่ำ ระดับ AST, ALT, total bilirubin ที่สูงขึ้น และอัตราส่วน albumin ต่อ globulin ต่ำ สามารถนำมาใช้แยกสาเหตุของภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากเส้นเลือดโป่งพองได้ และปัจจัยเสี่ยง ได้แก่ ประวัติการใช้ยาแก้ปวดที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ และประวัติการใช้ยาต้านเกล็ดเลือด สามารถใช้แยกสาเหตุของภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นที่เกิดจากสาเหตุที่ไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพองได้ ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับโรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลศูนย์ สามารถทำได้ง่าย มีประโยชน์ในการใช้เพื่อช่วยวินิจฉัย เลือดยาเบื้องต้นได้เหมาะสม และช่วยในการลำดับความเร่งด่วนของภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้นจากเส้นเลือดโป่งพองและไม่ใช่เส้นเลือดโป่งพอง ในการส่องกล้องระบบทางเดินอาหารส่วนต้น

ข้อจำกัดของงานวิจัย

1. การวิจัยนี้ ไม่ได้ทำการศึกษาในรูปแบบ prospective cohort study ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลไปข้างหน้า โดยเก็บข้อมูล ณ เวลาที่ผู้ป่วยมีอาการและมาโรงพยาบาล เพื่อให้เชื่อถือได้ว่าปัจจัยเสี่ยงเกิดก่อนผลลัพธ์ และยังลดตัวกวนที่อาจเกิดขึ้นระหว่าง

การศึกษาและความผิดพลาดจากการเก็บข้อมูลย้อนหลังอีกด้วย

2. การวิจัยนี้ไม่ได้ทำ multivariate analysis ซึ่งต้องใช้สถิติ logistic regression เพื่อหาปัจจัยทำนายสาเหตุที่แน่นอนของภาวะเลือดออกทางเดินอาหารส่วนต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ดร.กิตติพัทธ์ เอี่ยมรอด ที่ได้ให้คำแนะนำต่างๆ ในการทำวิจัย และ คุณกรรณา ศรีปวงใจคุณนิตยา ปริญญาปริวัฒน์ และคุณขวัญจิตร สังข์ทอง ที่ได้คำปรึกษาในการใช้โปรแกรมทางสถิติและคำแนะนำเกี่ยวกับงานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

1. Sostres C, Lanas A. Epidemiology and demographics of upper gastrointestinal bleeding: prevalence, incidence, and mortality. *Gastrointest Endosc Clin N Am.* 2011; 21: 567-81.
2. Van Leerdam ME. Epidemiology of acute upper gastrointestinal bleeding. *Best Pract Res Clin Gastroenterol.* 2008; 22: 209-24.
3. สมาคมแพทย์ส่องกล้องทางเดินอาหารไทย. แนวทางการดูแลรักษาผู้ป่วยที่มาด้วยภาวะเลือดออกในทางเดินอาหารส่วนต้นในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สมาคมแพทย์ส่องกล้องทางเดินอาหารไทย. 2557.
4. Van Leerdam ME, Vreeburg EM, Rauws EA. Acute upper GI bleeding: did anything change? Time trend analysis of incidence and outcome of acute upper GI bleeding between 1993/1994 and 2000. *Am J Gastroenterol.* 2003; 98: 1494-9.

5. Barkun AN, et al; International Consensus Upper Gastrointestinal Bleeding Conference Group. *Ann Intern Med.* 2010; 152: 101-13.
6. Barkun A, Bardou M, Marshall JK. Nonvariceal Upper GI Bleeding Consensus Conference Group. *Ann Intern Med.* 2003; 139: 843-57.
7. Sung JJ, Chan FK, Chen M. Asia-Pacific Working Group consensus on non-variceal upper gastrointestinal bleeding. *Gut.* 2011; 60: 1170-7.
8. Hwang JH, Fisher DA, Ben-Menachem T. The role of endoscopy in the management of acute non-variceal upper GI bleeding. *Gastrointest Endosc.* 2012; 75: 1132-38.
9. Biecker E. Portal hypertension and gastrointestinal bleeding: diagnosis, prevention and management. *World J Gastroenterol.* 2013; 19: 5035-50.
10. Garcia-Tsao G, Sanyal AJ, Grace ND, Carey W. Prevention and management of gastroesophageal varices and variceal hemorrhage in cirrhosis. *Hepatology.* 2007; 46: 922-38.
11. Sarin SK, Kumar A, Angus PW. Asian Pacific Association for the study of the Liver (APASL) Working Party on Portal Hypertension. Diagnosis and management of acute variceal bleeding: Asian Pacific Association for Study of the Liver recommendations. *Hepatol Int.* 2011; 5: 607-24.
12. Levacher S, Letoumelin P, Pateron D, Blaise M, Lapandry C, Pourriat JL. Early administration of terlipressin plus glyceryl trinitrate to control active upper gastrointestinal bleeding in cirrhotic patients. *Lancet.* 1995; 346: 865-8.
13. Opio CK, Garcia-Tsao G. Managing varices: drugs, bands, and shunts. *Gastroenterol Clin North Am.* 2011; 40: 561-79.
14. De Franchis R. Evolving consensus in portal hypertension. Report of the Baveno IV consensus workshop on methodology of diagnosis and therapy in portal hypertension. *J Hepatol.* 2005; 43: 167-76.
15. Kim SY, Hyun JJ, Jung SW, Lee SW. Management of non-variceal upper gastrointestinal bleeding. *Clin Endosc.* 2012; 45: 220-23.
16. Holster IL, Kuipers EJ. Management of acute nonvariceal upper gastrointestinal bleeding: current policies and future perspectives. *World J Gastroenterol.* 2012; 18: 1202-7.
17. Sreedharan A, Martin J, Leontiadis GI. Proton pump inhibitor treatment initiated prior to endoscopic diagnosis in upper gastrointestinal bleeding. *Cochrane Database Syst Rev.* 2010; 7: 5415.
18. Matei D, Groza I, Furnea B, Puie L, Levi C, Chiru A. Predictors of Variceal or Nonvariceal Source of Upper gastrointestinal bleeding. An etiology predictive score established and validated in a tertiary referral center. *J Gastrointest Liver Dis.* 2013; 22: 379-84

19. Pongprasobchai S, Nimitvilai S, Chasawat J, Manatsathit S. Uppergastrointestinal bleeding etiology score for predicting variceal and non-variceal bleeding. *World J Gastroenterol.* 2009; 15: 1099-104.
20. Alharbi A, Almadi M, Barkun A, Martel M, REASON Investigators. Predictors of a variceal source among patients presenting with upper gastrointestinal bleeding. *Can J Gastroenterol.* 2012; 26: 187-92.
21. Rattanasupar A. Role of clinical parameters for predicting the cause of upper gastrointestinal bleeding. *J Med Assoc Thai.* 2012; 95: 22-8.
22. Lahiffa C, Shieldsa W, Cretua I, Mahmuda S, McKiernana S, Norrisa S, et al. Upper gastrointestinal bleeding: predictors of risk in a mixed patient group including variceal and nonvariceal haemorrhage. *EUR J GASTROEN HEPAT.* 2012; 24: 149-54.
23. Zuidema G. In Shackelford's *Surgery of the Alimentary Tract*, 4th ed. Philadelphia: WB Saunders. 1995.
24. พนิดา ทองอุทัยสร. Patients with abnormal liver function test. [อินเทอร์เน็ต]. เข้าถึงเมื่อ: 15 มี.ค. 2562. เข้าถึงได้จาก <https://med.mahidol.ac.th>.